

DISSERTATION
64049

B 2656691

B 2 656 691

BESCHRIJVING

VAN

TWEE VROUWENBEKKENS UIT DEN
OOST-INDISCHEN ARCHIPEL.

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT

DOOR

T. ZAAIJER.

LEIDEN,
S. C. VAN DOESBURGH.
1862.

V. A. S.

BESCHRIJVING

VAN

TWEE VROUWENBEKKENS UIT DEN
OOST-INDISCHEN ARCHIPEL.

LEYDEN: BOEKDRUKKERIJ VAN A. W. SITHOFF.

BESCHRIJVING
VAN
TWEЕ VROUWENBEKKENS UIT DEN
OOST-INDISCHEN ARCHIPEL.

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT
TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN
DOCTOR IN DE GENEESKUNDE,
AAN DE HOOGESCHOOL TE LEIDEN,
OP GEZAG VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS
D^R. P. L. RIJKE,
HOOGLEERAAR IN DE WIS- EN NATUURKUNDIGE WETENSCHAPPEN,
VOOR DE FACULTEIT TE VERDEDIGEN

DOOR
TEUNIS ZAAIJER
VAN DIRKSLAND,

OP VRIJDAG DEN 30sten MEI 1862, DES NAMIDDAGS
TE 2 URE.

LEIDEN,
S. C. VAN DOESBURGH.
1862.

Aan mijne Ouders.

INLEIDING.

Toen ik mij onledig hield met het zoeken naar een onderwerp voor mijne Academische proeve, ter verkrijging van den graad van Doctor in de Geneeskunde werd ik door den Hoogleeraar SIMON THOMAS gewezen op een tweetal bekkens, het eene van eene bewoonster van het eiland Nias, het andere van eene Javaansche vrouw afkomstig, die zich in de verzameling op het Academisch Ziekenhuis alhier bevonden. Zijn Hooggeleerde gaf mij den raad daarvan eene beschrijving te geven en genoemde bekkens te doen afbeelden.

Werd ik van den eenen kant aangetrokken door het nieuwe der zaak, die mijne belangstelling in hooge mate gaande maakte, van den anderen kant deinsde ik terug voor de bezwaren, die ik zeker in de behandeling zoude ontmoeten; ik aarzelde om mijne jeugdige krachten te beproeven op een veld, waarop nog zoo weinig gearbeid was.

Mijn hooggeschatte leermeester echter beloofde mij zijne hulp, waar mijne krachten zouden te kort schieten en ik besloot de zaak te beproeven.

Wat er van mijnen arbeid geworden is laat ik aan het oordeel van den welwillenden lezer over.

Ik heb mijne verhandeling in drie Hoofdstukken verdeeld; het eerste bevat de beschrijving der genoemde vrouwenbekkens; in het tweede heb ik getracht eene vergelijking daar te stellen van de door mij beschrevene bekkens met eenige andere exemplaren van Javaansche vrouwenbekkens, die ik ter mijner beschikking had, terwijl ik in het derde Hoofdstuk beproefd heb de punten van overeenkomsten verschil op te sporen, die tusschen de twee gemelde bekkens en het Europeesch vrouwenbekken worden aangetroffen.

Den vorm van den bekkeningang, bij de verschillende door mij onderzochte exemplaren, heb ik bij de beschrijving op de helft der natuurlijke grootte doen afbeelden, terwijl ik achter het derde Hoofdstuk eene vergelijkende tabel der verschillende maten, aan de praeparaten genomen en van een typisch Europeesch vrouwenbekken heb geplaatst.

EERSTE HOOFDSTUK.

BESCHRIJVING DER BEKKENS.

1. *Beschrijving van een bekken van het eiland Nias.*

(Plaat I).

Het bekken berust in de verzameling op het Nosocomium Academicum alhier en werd in der tijd door Dr. SWAVING aan den Hoogleeraar BROERS ten geschenke gezonden als het bekken eener bewoonster van het eiland Nias. ¹⁾

¹⁾ Het eiland Nias (in het Maleisch Nia) ligt ten Westen van Sumatra op 1° 22' Noorderbreedte en 97° 31' Oosterlengte; de oppervlakte is bedekt met niet zeer hooge bergketens, door vlakten en valleijen afgewisseld; de grond is zeer vruchtbaar. De oorspronkelijke bewoners zijn van het Maleische ras; zij houden zich meest met den landbouw bezig. Hunne Godsdienst, zonder tempels of beelden, bestaat in een geloof aan goede en kwade geesten. In vergelijking met de bewoners van de andere eilanden aan de Westkust van Sumatra zijn zij zeer beschaafd. (Zie JOHN CRAWFORD: A descriptive dictionary of the Indian islands and adjacent countries. London, 1856. Sub voce).

Het is duidelijk dat eener volwassene vrouw en draagt geene kenteekenen van atrophie door ouderdom.

Bij eene oppervlakkige beschouwing reeds treft ons eene zekere fijnheid van bouw der beenderen van het bekken zelf, gelijk die eveneens aan de zich aan het praeparaat bevindende dijebeenderen wordt opgemerkt. De beenoppervlakten zijn zeer glad en vertoonen weinig sporen van de vroegere aanhechting der spieren.

De darmbeenderen hebben geene uitgebreide oppervlakte; zij liggen, vooral aan de achterzijde, zeer vlak; de uitholling voor de aanhechting van den musculus iliacus internus is zeer gering. De darmbeenskammen convergeren sterk naar voren en binnen. Door eene toevallige misvorming is dit links sterker dan regts, gelijk in het geheele bekken eene geringe scheefheid naar links wordt waargenomen.

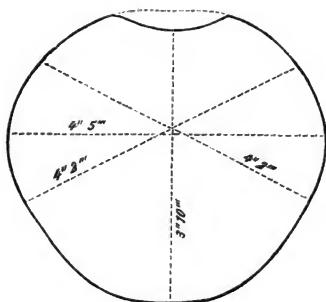
Over de geheele oppervlakte der darmbeenderen worden geene doorschijnende plekken, door verdwijnen van de substantia spongiosa tusschen de beide beenplaten, opgemerkt. De spinae ant. inf. zijn zwak ontwikkeld; de tubercula pubis springen op ongeveer 1" afstands van de schaambeensvereening vrij sterk knopvormig vooruit.

De zitbeenderen bieden weinig opmerkenwaardig aan, behalve het vrij sterk naar binnen springen der zitbeensdoorns. Als eene toevallige bijzonderheid wordt nog opgemerkt, dat de afstand tusschen den zitbeensknobbel en de linea innominata (de diepte van het kleine bekken ter zijde) links grooter is dan regts, hetgeen uit de hierachter opgegevene maten duidelijk blijkt.

Het heiligbeen bestaat uit vijf met elkander vergroeide valsche wervels; het is kort en vrij breed en vertoont in zijne overlangsche rigting eene geringe afwijking naar links, in de breedte is de kromming sterker uitgedrukt dan in de lengte. Het os coccygis bestaat uit vier beenstukjes en wijkt naar links en achteren af.

Na deze beschrijving der afzonderlijke bekkenbeenderen acht ik het van belang eenige oogenblikken stil te staan bij den vorm van het bekkenkanaal.

In de eerste plaats valt hier de ronde vorm van den bek-

keningang in het oog, dewijl wij niet meer dan 7'' verschil vinden tusschen de regte en dwarse afmeting van den ingang. Het promontorium staat matig hoog, in het midden, de linea innominata is sterk afgerond en vormt, als het ware, een zachten overgang van het groote tot het kleine bekken.

In de bekkenholte verdient vermelding het sterk naar binnen uitsteken der spinae ischii, terwijl ook hier het geringe verschil tusschen beide afmetingen in het oog valt.

De diepte van het bekken is gering. Over den vorm van den bekkenuitgang kan minder juist geoordeeld worden door den onnatuurlijken stand, dien het staartbeen, waarschijnlijk ten gevolge van het niet zorgvuldig droogen van het praeparaat, heeft verkregen.

Tot een juister overzicht over het beschrevene bekken laat ik hier de aan hetzelfde door mij genomene maten volgen:

Afstand der spin. ant. sup. oss. ilii	7" 1"
Grootste afstand des cristae ilii	9" 1"
Diameter Baudelocquii	6" 4½"
Regte afmeting van den bekkeningang	3" 10"
Dwarse " " " "	4" 5"
Schuinsche " " " "	4" 2"
Diameter conjugata inclinata	4" 5"
Regte afmeting van de bekkenholte	4" 2"
Dwarse " " " "	4"
Afstand der spinae ischii	3" 4"
Regte afmeting van den bekkenuitgang	3" 5" ¹)
Dwarse " " " "	3" 6"
Hoogte der schaambeensvereëning	1" 4½"
Diepte van het bekken ter zijde regts	3" 1"
links	3" 5"

¹) Uit de beschrijving van het bekken blijkt, dat dit cijfer niet met zekerheid de lengte, die deze afmeting bij het leven gehad heeft, aangeeft.

Afstand der spinae post. sup. oss. ilii	3" 1"
Breedte van het sacrum op de hoogte van den bekkeningang	3" 8"
Lengte van het sacrum	3" 5"
Breedte ¹⁾ van het darmbeen regts	3" 3"
links	3"
Hoogte ²⁾ van het darmbeen regts	2" 11"
links	2" 11"
Wijdtte van den schaambeensboog	85°

2. *Beschrijving van een bekken eener Javaansche vrouw.*

(Plaat II).

Dit bekken was vroeger het eigendom van Dr. SALOMON alhier en werd door dezen aan de verzameling, op het Nosocomium Academicum berustende, geschonken.

Het is dat eener Javaansche vrouw; verder is mij aangaande de afkomst niets bekend.

Het is blijkbaar afkomstig van een nog vrij jeugdig, doch volwassen voorwerp; de beenstukken voor de darmbeenskammen zijn nog niet met de darmbeenderen vergroeid; hetzelfde ziet men bij de zitbeenknobbels, die eveneens nog niet stevig met de zitbeenderen verbonden zijn; de spinae ant. inf. oss. ilii daarentegen, die insgelijks op

¹⁾ De afstand tusschen de spina ant. sup. oss. ilii en den stompen voorrand der heiligdarmbeensvereening.

²⁾ Eene lijn van het midden der linea inominata zooveel mogelijk loodregt naar de crista ilii.

vroegeren leeftijd gescheiden zijn, verraden geen spoor meer dier vroegere scheiding.

Volgens GRAY ¹⁾ zijn al deze beenstukken omtrent het 25te jaar met de overige bekkenbeenderen verbonden; wanneer wij hierbij in aanmerking nemen, dat in de tropische gewesten het individu veel spoediger tot zijne volkomene ontwikkeling komt, dan meen ik het er voor te mogen houden, dat het voorwerp, waarvan ons bekken afkomstig is, niet veel ouder dan 15 à 16 jaar zal geweest zijn.

De bekkenbeenderen zelve zijn ligt en zijn even als de met het bekken verbondene dijebeenderen dun en fijn.

De ossa ilii zijn zeer vlak en hebben eene vrij sterke helling; op beiden bevindt zich eene uitgebreide, dunne, doorschijnende plek; de kromming der darmbeenskammen naar voren is gering, zoodat er slechts een gering verschil bestaat tusschen den grootsten afstand der darmbeenskammen en dien der voorbovendoorns van de darmbeenderen.

De spinae ant. inf. oss. ilii zijn sterk ontwikkeld, terwijl de tubercula pubis slechts matig vooruitspringen.

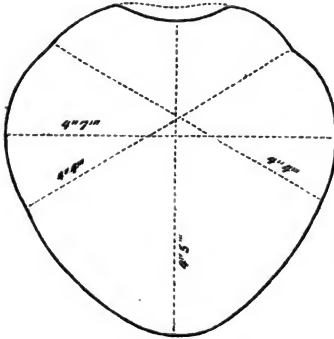
De zitbeensdoorns zijn ook hier sterk binnenwaarts gerigt.

Het heiligbeen bestaat uit vijf nog niet volkomen met elkander vergroeide wervels, vertoont geene asymmetrie, is vrij lang en schijnt uit eene zeer poreuse beenmassa te bestaan. De kromming is sterker in de overlangsche dan in de dwarse rigting.

¹⁾ Anatomy descriptive and surgical by HENRY GRAY. London, 1858. p. 82.

Het os coccygis bestaat uit vier van elkander gescheidene beenstukjes.

Over het geheel is het kleine bekken veel ruimer dan in het vroeger beschrevene praeparaat, het verschil in de afmetingen van den bekkeningang is hier nog geringer en bedraagt slechts 2" tusschen de regte en dwarse afmeting. Naar voren is de bekkeningang eenigzins spits en verkrijgt daardoor eenen overlangs-ovalen vorm. (Zie de afbeelding). De linea innominata is ook hier zeer afgerond.

De bekkenholte is in de voor-achterwaartsche rigting vooral zeer ruim; ook hier valt het sterk naar binnen convergeren der spinae ischii in het oog.

De bakkenuitgang is ruim; de kunstbanden waarmede het praeparaat voorzien is, maken eene meer naauwkeurige beschrijving niet wel doenlijk.

De volgende afmetingen werden door mij aan dit bekken gevonden:

Afstand der spin. ant. sup. oss. ilii	8" 9"
Grootste afstand der cristae ilii	9" 6"
Diameter Baudelocquii	6" 8"
Regte afmeting van den bekkeningang	4" 5"
Dwarse " " " "	4" 7"
Schuinsche " " " "	4" 4"
Diameter conjugata inclinata	4" 10"
Regte afmeting van de bekkenholte	4" 8 $\frac{1}{2}$ "
Dwarse " " " "	4" 2"
Afstand der spinae ischii	3" 9"
Regte afmeting van den bekkenuitgang	3" 7"
Dwarse " " " "	4" 2"
Hoogte der schaambeensvereeninging	1" 5"
Diepte van het bekken ter zijde	3" 6"
Afstand der spinae post. sup. oss. ilii	2" 10"
Breedte van het sacrum op de hoogte van den bekkeningang	3" 7"
Lengte van het sacrum	4" 1"
Breedte van de darmbeenderen	3" 6"
Hoogte " " " "	3"
Wijdte van den schaambeensboog	84°

TWEEDE HOOFDSTUK.

VERGELIJKING VAN EENIGE ANDERE JAVAANSCHÉ BEKKENS MET DE DOOR ONS BESCHREVENÉ.

Ik heb mij voorgesteld in dit Hoofdstuk eene vergelijking te beproeven tusschen de door mij beschrevene bekkens en eenige andere exemplaren van Javaansche vrouwenbekkens, die ik tot dat doel konde aanwenden.

Door de bereidvaardigheid van den Hoogleeraar w. VROLIK te Amsterdam, die op verzoek van Prof. SIMON THOMAS vier Javaansche vrouwenbekkens, in het Museum Vrolikianum berustende, aan hem ter bezigtiging toezond, werd ik in staat gesteld deze vier exemplaren met de door mij beschrevene te vergelijken en daarenboven trof ik nog een exemplaar aan in het Anatomisch Kabinet der Hoogeschool alhier, zoodat mijne beschouwingen zich over een zevental bekkens van vrouwen uit den Oost-Indischen Archipel kunnen uitstrekken.

Tot een juister overzicht wensch ik van elk dezer vijf praeparaten eene korte beschrijving te doen voorafgaan.

I. Dit bekken komt in de verzameling van den Hoogleeraar VROLIK onder N° 1216 voor. Het werd in 1802 door zeke-
ren JACOBUS VAN DER STEEGE met een' begeleidenden brief ¹⁾
aan Dr. DEIMAN te Groningen gezonden als het bekken
eener Javaansche vrouw, 22 of 23 jaren oud; het is door
Prof. G. VROLIK afgebeeld ²⁾ en nader besproken ³⁾.

KILIAN heeft in zijn „Geburtshülflicher Atlas" (Tafel XII.
Fig. 4.) het bekken eener Javaansche vrouw voorgesteld,
dat naar mijne meening geen ander is dan het hier be-
doelde, hetgeen reeds door G. VROLIK was afgebeeld; het
komt mij voor, dat de teekening alleen omgekeerd is, ter-
wijl de voorvlakte van het bekken meer uit één gezichts-
punt met het geheele praeparaat genomen is.

Dit bekken schijnt algemeen klein te zijn; de cristae
oss. ilii en de tubera ischii zijn nog niet met de aangren-
zende beenderen vergroeid, zoodat ik geneigd ben, het
bekken te beschouwen als afkomstig van een nog zeer jeug-
dig voorwerp. JACOBUS VAN DER STEEGE schrijft in zijnen brief
aan Dr. DEIMAN, dat het het bekken is van eene Javaansche
vrouw, volgens zijne gissing 22 of 23 jaren oud. Deze gis-
sing schijnt mij toe onjuist te zijn, of het bekken is afkom-

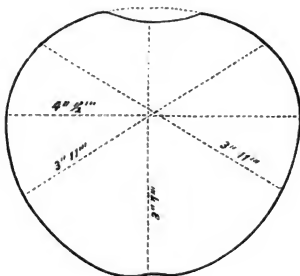
¹⁾ Beschouwing van het verschil der bekkens in onderscheidene volkstammen
door G. VROLIK. Amsterdam, 1826. bladz. 27.

²⁾ Platen, behoorende tot de beschouwing van het verschil der bekkens in
onderscheidene volkstammen door G. VROLIK. Plaat VII.

³⁾ Zie Beschouwing bladz. 27 en volg.

stig van een voorwerp, dat algemeen in ontwikkeling terug was gebleven.

De darmbeenderen liggen vrij vlak, zijn slechts flauw uitgehoud, hebben weinig ontwikkelde spinae ant. inf.; de doorschijnende plek is aan beide zijden aanwezig en is regts zeer duidelijk uitgedrukt. De tubercula pubis steken weinig uit.

Het promontorium staat hoog. Het sacrum is van boven door het droogen naar achteren eenigzins afgeweken, waardoor men voor de regte afmeting van den bekkeningang eene minder juiste maat verkrijgt. ¹⁾.

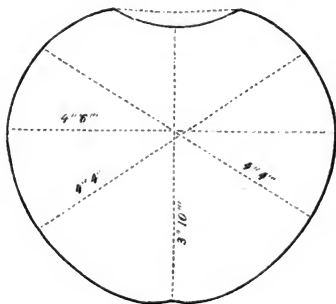
¹⁾ Zie Noot 2) onder de vergelijkende Tabel; ter vermijding van veel cijfers tusschen den tekst heb ik de maten van dit en de volgende bekkens met die van de door mij beschrevene op eene tabel doen plaatsen en daaraan ook die van een zeer schoon gevormd Europeesch vrouwenbekken toegevoegd. Dit maakt tevens eene vergelijking der maten gemakkelijker.

Het bestaat uit vijf valsche wervels, die niet allen met elkander vergroeid zijn; in het bovenste gedeelte is de kromming in de overlansche rigting zeer gering. Het os coccygis bestaat uit vier beenstukjes.

De bekkeningang is bijna cirkelrond; het verschil tusschen de regte en de dwarse afmeting bedraagt slechts 1". (Zie de Fig. op bl. 13).

De spinae ischii springen sterk naar binnen.

II. (N° 1217 der verzameling van den Hoogleeraar VROLIK.)

Aangaande de afkomst van dit praeparaat is mij niets anders bekend, dan dat het van eene Javaansche vrouw is.

De ossa ilii hellen vrij sterk; de fossa iliaca is matig uitgehold, de doorschijnende plek is aan beide zijden slechts in geringe mate aanwezig; de spinae ant. inf. en de tubercula pubis zijn zeer zwak ontwikkeld.

Het promontorium staat hoog; de vereeniging tusschen

den 1sten en den 2^{den} valschen heiligbeenswervel springt vooruit en vormt een zoogenaamd valsch promontorium. Het sacrum bestaat uit vijf met elkander vergroeide wervels; de kromming in de dwarse rigting is gering; het os coccygis ontbreekt bijna geheel.

De bekkeningang komt in vorm en ruimte zeer veel overeen met dien van het bekken van het eiland Nias.

De spinae ischii zijn vrij sterk binnenwaarts gerigt.

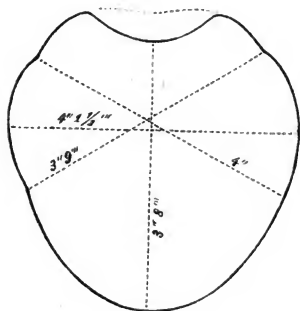
III. (N° 1218 der verzameling van den Hoogleeraar vROLIK.) Het bekken werd aan den Hoogleeraar G. vROLIK geschonken door den Baron van der Capellen als dat eener Javaansche vrouw.

In den stand der darmbeenderen wordt eene groote overeenkomst opgemerkt met dien in het bekken van Nias; ook hier liggen de darmbeenderen van achteren vrij vlak en convergeren naar voren en binnen, waardoor natuurlijk een groot verschil (1" 6'') ontstaat tusschen den grootsten afstand der darmbeenskammen en dien der spinae ant. sup. oss. ilii. Op geen der beide darmbeenderen is de doorschijnende plek sterk uitgedrukt; op het linker evenwel nog minder duidelijk dan op het regter. De darmbeenderen zijn vrij sterk uitgehold en hellen minder dan bij de overige bekkens. De spinae ant. inf. zijn zwak, de tubercula pubis daarentegen zeer sterk ontwikkeld.

Het promontorium staat niet hoog; het sacrum is in beide rigtingen matig gekromd en bestaat uit vijf met elkander vergroeide, valsche wervels; het is eenigzins scheef; de afstand van het midden van het promontorium tot de hei-

ligdarmbeensvereiniging meet regts 1" 8" en links 1" 11". Het os coccygis bestaat uit vier beenstukjes en is door het droogen sterk naar voren en naar boven getrokken.

De bekkeningang is een weinig scheef naar links, heeft een overlangs-ovalen vorm en vertoont weinig verschil in zijne verschillende afmetingen. De zitbeensdoorns zijn vrij sterk binnenwaarts gerigt.

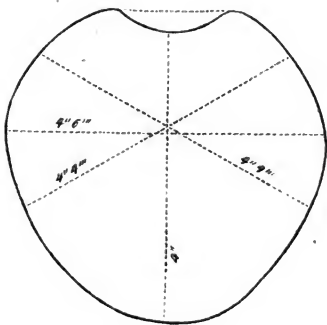
IV. (53. A. VI. 2 der ontleedkundige verzameling van de Leidsche Hoogeschool). Het praeparaat is afkomstig uit de verzameling van den Hoogleraar BRUGMANS en wordt in de „supellex anatomica Brugmansiana” aldus beschreven: „pelvis ossa artificialiter nexa feminae adultae Javanensis.” Over den oorsprong is mij verder niets bekend.

De bekkenbeenderen zijn door metalen draden met elkander verbonden, hetgeen echter niet belet om over den

vorm en de ruimte van het bekken vrij naauwkeurig te kunnen oordeelen.

Op den eersten aanblik biedt dit bekken groote overeenkomst aan met dat van Dr. SALOMON, hetwelk ik op bl. 7—10 beschreef.

De darmbeenderen zijn bijna zonder eenige uitholling, zijn vrij groot en liggen zeer vlak; de doorschijnende plek is aan beide zijden duidelijk aanwezig; de spinae ant. inf. oss. ilii springen sterk vooruit en zijn groot, de tubercula pubis daarentegen zeer zwak ontwikkeld. Het promonto-

rium staat laag. Het heiligbeen bestaat uit vijf met elkander vergroeide valsche wervels en is in beide rigtingen matig uitgehold. Het os coccygis bestaat uit vier beenstukjes.

De bekkeningang is eenigzins overlangs-ovaal van vorm. De spinae ischii zijn gedeeltelijk afgebroken, zoodat niet

kan geoordeeld worden of zij meer of minder naar binnen uitstaken.

V. (II. 462. der verzameling van den Hoogleeraar VROLIK). Het werd aan Prof. w. VROLIK geschonken als het bekken eener vrouw van Soerabaya, 19 jaren oud, die reeds twee malen gebaard had.

De darmbeenderen liggen vlak; de fossa iliaca is matig uitgehold. De doorschijnende plek is aan beide zijde grooter en sterker uitgedrukt dan aan een der overige bekken; het been is op die plaatsen papierdun, hetwelk een' atrophischen toestand zeer waarschijnlijk maakt. De spinae ant. inf. oss. ilii en de tubercula pubis steken zeer weinig uit en zijn klein.

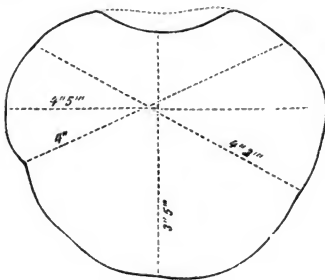
Het promontorium wijkt eenigzins naar regts af en staat niet hoog; het sacrum bestaat uit vijf met elkander vergroeide valsche wervels; de overlangsche kromming van het heiligbeen is gering. Het staartbeen is niet in zijn geheel aanwezig.

De vorm van den bekkeningang komt meer overeen met dien van het bekken van Nias en de hierboven onder I en II beschrevene dan met dien der andere; de dwarse afmeting is evenwel grooter in verhouding tot de overige. De ingang is asymmetrisch; de linker helft ruimer dan de regter. Het tuberculum ileo-pubicum sinistrum steekt sterker binnenwaarts dan dat aan de rechterzijde.

De zich aan het praeparaat bevindende dijebeenderen vertoonen eene matige verkromming binnenwaarts.

Hieruit, uit de geringe kromming van het heiligbeen in

de overlangsche rigting, en uit de kortheid der linea innominata meen ik te mogen opmaken, dat het bekken, hoewel slechts in een' geringen graad, rhachitisch is. Niet-tegenstaande het praeparaat daardoor van zijne waarde voor onze verdere beschouwingen verliest, heb ik gemeend het niet geheel onvermeld te mogen laten.

Zoo als uit de voorafgaande beschrijvingen blijkt, komen alle zeven bekkens daarin overeen, dat de darmbeenderen vrij vlak liggen; bij twee (Nias en III) is die vlakke ligging vooral tot het achterste gedeelte bepaald, terwijl bij het bekken van Dr. SALOMON en IV deze bijzonderheid in hooge mate wordt opgemerkt. G. VROLIK, die het eerst op het verschil in den vorm der bekkens bij verschillende volkstammen heeft opmerkzaam gemaakt, maakt ook hiervan gewag; hij meent, dat deze vlakke ligging van de darmbeenderen noodzakelijk gemaakt wordt door de mindere breedte van de dwarse afmeting van den

bekkeningang, opdat aldus overeenstemming zou gebragt worden tusschen de ruimte van den buik en de borst ¹⁾).

De doorschijnende plekken aan de darmbeenderen worden alleen bij het bekken van Nias volkomen gemist; bij al de overige zijn zij in meerdere of mindere mate aanwezig; bij enkele (I en III) is zij links sterker uitgedrukt dan regts.

De spinae ant. inf. oss. ilii zijn bij het 2de door mij beschrevene bekken en bij IV grooter dan bij al de overige, hetgeen te meer opmerking verdient, daar deze beide, zoo als aanstonds blijken zal, ook in andere opzigten veel overeenkomst met elkander hebben.

Bij het bekken van Nias en bij III valt daarentegen de sterkere ontwikkeling der tubercula pubis in het oog en deze beide bieden ook in den stand der darmbeenderen veel overeenkomst aan.

Bij geen der exemplaren springt het promontorium sterk vooruit, uitgezonderd bij III en ook eenigzins bij V; dit laatste kan echter om de bovengemelde redenen hier niet in aanmerking komen.

Allen, ook hier V uitgezonderd, vertoonen behalve enkele toevallige afwijkingen matige kromming in beide rigtingen van het heiligbeen, dat ik steeds uit vijf valsche wervels zamengesteld vond.

Het staartbeentje is slechts bij vijf exemplaren in zijn geheel aanwezig, en bestaat uit vier beenstukjes. Bij V is het

¹⁾ Zie Beschouwing enz. bl. 29.

slechts gedeeltelijk aanwezig; bij II ontbreekt het bijna geheel. Bovendien kan aan de gedroogde praeparaten over den natuurlijke stand niet met juistheid geoordeeld worden, daar deze door het indroogen en krimpen der banden zeer gewijzigd is.

Nog moet vermeld worden, dat bij al de praeparaten de spinae ischii in vrij hoogen graad binnenwaarts uitsteken.

In de afmetingen van den bekkeningang wordt bij allen een zeer gering verschil gevonden tusschen de regte en de dwarse afmeting; bij het bekken van Dr. SALOMON bedraagt dit verschil slechts 2". Het grootste verschil bestaat bij het bekken van Nias en hier bedraagt het nog slechts 7"; bij V alleen vind ik de dwarse afmeting 1" grooter dan de regte, doch is de laatste blijkbaar ten gevolge van rhachitis verkort.

Wat den vorm van den bekkeningang betreft, ik meen hieromtrent het volgende te kunnen opmerken; bij het bekken van Nias, I en II is deze in het oogvallend rond; dit ziet men vooral in hooge mate bij I. Het bekken van Nias en II komen bovendien in ruimte van den ingang vrij naauwkeurig met elkander overeen.

De vorm van den bekkeningang van V nadert het meest tot dien der drie genoemde exemplaren. De drie overige bekken (dat van Dr. SALOMON, III en IV) vertoonen eenen overlangs-ovalen vorm van den ingang. Het bekken van Dr. SALOMON en IV komen eveneens in ruimte van den ingang veel overeen, terwijl III in alle rigtingen 4" à 5" kleiner is.

Na eene naauwkeurige beschouwing der opgegevene punten

van overeenkomst en verschil der bedoelde bekkens onderling komt het mij vrij ongedwongen voor dezelve in twee groepen te verdeelen.

Tot de eerste groep meen ik te kunnen brengen: het eerste door mij afgebeelde bekken, I, II en V; als hoofdkenmerk geldt hier de ronde vorm van den bekkeningang. ¹⁾ De ingang van V is wel verre van rond te zijn, maar hij nadert toch meer tot dezen dan tot dien der tweede groep. Het bekken van Nias wijkt van de andere af door den vorm zijner darmbeenderen en het sterk vooruitspringen der tubercula pubis. I en II vertoonen veel overeenkomst in het geheele voorkomen. ²⁾

De tweede groep, die den overlans-ovalen vorm van den bekkeningang tot hoofdkenmerk bezit, omvat het tweede, door mij afgebeelde, bekken, III en IV. Het bekken van Dr. SALOMON en IV bieden in alle opzigten de meeste overeenkomst aan; bij beiden liggen de darmbeenderen zeer vlak en zijn zeer plat; bij beiden zijn de spinae ant. inf.

¹⁾ Ik heb gemeend hier de voorkeur te moeten geven aan den vorm van den bekkeningang boven den stand der darmbeenderen of eenig ander kenmerk; de bekkeningang toch maakt zelf een gedeelte van den baringsweg uit en zijn vorm is dus gewigtiger dan een der andere kenmerken.

²⁾ Prof. M. J. WEBER te Bonn heeft den ingang van het bekken eener Javaansche vrouw afgebeeld; ik verkreeg hieraan de volgende maten: regt 3" 8", dwars 3" 9½", schuinsch 3" 9". Dit bekken kan om de rondheid van den ingang ook tot de eerste groep gebragt worden. Zie: die Lehre von den Ur- und Racenformen der Schädel und Becken des Menschen von Dr. M. J. WEBER. Düsseldorf, 1830. Tab. XXXIII. Fig. V.

oss. ilii sterker aangeduid dan bij de overige bekkens; de ontwikkeling der tubercula pubis is bij beiden gering. III wijkt door den stand der darmbeenderen en de sterke ontwikkeling van de tubercula pubis van de beide anderen af.

Toen ik het voorgaande had ter neder geschreven heeft zich bij mij de volgende vraag voorgedaan: Is het verschil in vorm van den bekkeningang, door mij als grondslag eener verdeeling aangenomen, slechts als individueel te beschouwen, of kan men daaruit besluiten, dat de personen, van wie de bekkens afkomstig zijn, tot verschillende volkstammen hebben behoord? Op beide vragen zou, mijns inziens, het antwoord vooralsnog bevestigend kunnen zijn.

Evenals men bij de Europesche vrouwenbekkens op het voorbeeld van G. W. STEIN, ¹⁾ eene stomp-hartvormige, eene dwars-ovale, eene ronde en eene overlangs-ovale gedaante van den bekkeningang als normaal, slechts de uiting van een individueel verschil daarstellende, heeft aangenomen, kan dit ook voor de door ons beschrevene bekkens het geval zijn.

Wat het antwoord op het andere gedeelte der vraag betreft, ik wil de mogelijkheid, dat ook dit bevestigend kan zijn, niet ontkennen.

Let men evenwel op het gering aantal voorwerpen, dat voor het oogenblik ter onzer beschikking staat, op de zeer onvoldoende berigten omtrent hunne afkomst, daar van de meesten alleen bekend is, dat zij van eene Javaansche

¹⁾ G. W. STEIN, *Lehre der Geburtshülfe*. Elberfeld, 1825. Thl. I. § 53.

vrouw (bewoonster van het eiland Java) afkomstig zijn. Nemen wij hierbij in aanmerking, dat de bevolking van Java oorspronkelijk bestaat uit twee volkstammen, de eigenlijke Javanen ¹⁾ (bewoners van Oostelijk Java) en de Soendanezen (bewoners van Westelijk Java) en dat vooral de eersten door vermenging met andere volken veel zijn veranderd, terwijl er tussehen hen in vele opzigten groot verschil wordt waargenomen, dan zal wel iedereen de moeijelijkheid erkennen om hierin tot een juist resultaat te komen. Naar mijne meening is dit vooralsnog niet mogelijk.

Het bekken van het eiland Nias maakt misschien eene gunstige uitzondering op de andere, dewijl het van eene inboorlinge van dat eiland, dus van eene Maleische vrouw afkomstig is.

De inboorlingen van Nias toch zijn waarschijnlijk minder door den omgang met andere volken veranderd dan die van Java. Het zou echter al te gewaagd zijn om, op grond van dit enkele gegeven de eerste groep als Maleische te genover de tweede als Javaansche (?) te plaatsen.

¹⁾ Over het onderscheid tussehen Javanen en Soendanezen zie: Dr. W. E. VAN HOËVELL. Onderzoek naar de oorzaken van het onderscheid in voorkomen, kleeding, zeden en gewoonten, taal en karakter tussehen de Soendanezen en eigenlijke Javanen in Tijdschrift voor Neêrlandsch Indië, 4de Jaargang, 2de deel. Batavia, 1842.

DERDE HOOFDSTUK.

VERGELIJKING VAN DE DOOR ONS BESCHREVENE BEKKENS MET HET EUROPESCHE VROUWENBEKKEN.

Reeds bij eene oppervlakkige beschouwing valt het in het oog, dat de door mij beschrevene bekkens aanmerkelijk verschillen van het Europesche vrouwenbekken ¹⁾.

In de eerste plaats treft ons het verschil in uiterlijk voorkomen. Terwijl wij aan de twee genoemde praeparaten eene zekere kleinheid, ligtheid en sierlijkheid opmerken, is het Europesche bekken zwaarder gebouwd en schijnbaar veel grooter; de plaats van aanhechting der spieren is bij dit laatste, vooral aan de buitenzijde der darmbeenderen sterker aangeduid; eveneens zijn de diaphysen der dijbeenderen veel dikker.

¹⁾ Bij deze beschouwingen heb ik mij vooral bediend van een zeer schoon vrouwenbekken, dat in de verzameling van het Nosocomium Academicum alhier berust en inderdaad als een type van een welgevormd bekken van eene vrouw van het Kaukasische ras beschouwd kan worden.

De darmbeenderen bieden verschil aan, zoowel wat den stand als wat den vorm en de grootte betreft. Bij het Europeesche liggen zij veel minder vlak; de doorschijnende plek is duidelijk aanwezig. Aan de achterzijde staat het darmbeen lager, terwijl het geheele been aan de binnenopervlakte gelijkmatig is uitgehold en eene grootere uitgebreidheid heeft dan de beide anderen.

Het bekken van Dr. SALOMON daarentegen munt inzonderheid uit door den platten vorm zijner darmbeenderen, waarop ter naauwernood eene fossa iliaca is aangeduid. Aan het bekken van Nias wordt eene sterke kromming der cristae ilii naar binnen en voren waargenomen, terwijl aan het Europeesche bekken de cristae zwak S-vormig gebogen zijn en daardoor het onderscheid tusschen den grootsten afstand der darmbeenskammen en dien der spinae ant. sup. weinig meer dan 1" bedraagt.

De spinae ant. inf. oss. ilii zijn aan het model-bekken, dat ik voor mij heb, sterk ontwikkeld, eveneens de tubercula pubis; ik zag beide uitsteeksels aan andere bekken meer of minder duidelijk uitgedrukt, zoodat ik meen hieraan als onderscheidingskenmerk minder waarde te moeten hechten.

In het heiligbeen merken wij belangrijke verschillen op. Het bekken van Nias verschilt veel in de afmetingen van het sacrum van ons Europeesch exemplaar; terwijl aan het eerste de afstand van het promontorium tot aan de articulatio sacro-coccygea (lengte van het sacrum) 3" 5" en de breedte op de hoogte van

den bekkeningang 3" 8" bedraagt, meet ik aan het laatste de lengte 3" 6" en de breedte 4" 2". Bij het Europeesche bekken is dus de breedte aanmerkelijk veel grooter dan bij het bekken van Nias. Deze geringere breedte (3" 7") tegenover eene grootere lengte (4" 1") is bij het heiligbeen van het bekken van Dr. SALOMON zeer opvallend.

Met betrekking tot de gedaante van het heiligbeen valt nog het volgende op te merken. Bij het Europeesche bekken wordt slechts eene geringe kromming in de dwarse rigting gezien; bij onze beide exemplaren daarentegen is deze kromming sterker en vormt zij, als het ware, eene geleidelijke voortzetting van de kromming der linea innominata, hetgeen in het Europeesche bekken niet wordt opgemerkt.

De kromming in de overlangsche rigting ziet men bij het Europeesche bekken voornamelijk ten opzichte der drie laatste valsche heiligbeenswervels; in de beide andere bekkens evenwel is van het promontorium tot aan de heilig-staart-beensvereeniging eene zachte, gelijkmatige kromming te bespeuren; de bekkenas zal dus hier in het bovenste gedeelte der bekkenholte ook door eene gebogene lijn worden voorgesteld.

De linea innominata is bij de beide Oost-Indische bekkens anders gevormd dan in het Europeesche. Bij het laatste wordt deze lijn door een matig scherpen beenrand daargesteld, die duidelijk de grens tusschen het groote en kleine bekken aangeeft; bij de andere ziet men integendeel de beide bekkenafdeelingen, als het ware, ongemerkt in elkan-der overgaan, terwijl de linea innominata vrij sterk is af-

gerond. Ook in den vorm dier lijn wordt verschil opgemerkt; de grootste ruimte in de dwarse rigting wordt dien ten gevolge bij het Europesche bekken digter bij de voorvlakte van het heiligbeen aangetroffen.

In den bekkeningang wordt behalve het verschil in den vorm, die bij het Europesche exemplaar stomp-hartvormig kan genoemd worden en bij de beide andere bekkens of rond (Nias) of overlansgs-ovaal (Dr. SALOMON) is en de zoo even vermelde plaatsing van de dwarse afmeting meer naar achteren, nog het volgende, inderdaad belangrijke, verschil gezien.

Bij het normale Europesche vrouwenbekken vindt men de dwarse afmeting ongeveer 1" grooter dan de regte; bij het bekken van Nias bedraagt dit verschil niet meer dan 7" en bij het exemplaar van Dr. SALOMON slechts 2". Dat dit in verband staat met de geringere ontwikkeling van het heiligbeen in de breedte zal, dunkt mij, wel geen betoog behoeven; immers bij het bekken van Dr. SALOMON, waar de breedte van het sacrum de geringste is, treedt deze bijzonderheid ook het sterkst te voorschijn.

In de bekkenholte is het sterk naar binnen springen der zitbeensdoorns duidelijk; bij het Europesche bekken meet ik den afstand daartusschen 4"; bij het bekken van Nias bedraagt deze 3" 4" en bij dat van Dr. SALOMON 3" 9". Een gedeelte van dit verschil zal wel op rekening van de kleinere dwarse afmeting moeten gesteld worden, maar het komt mij voor, dat het sterker naar binnen springen dier uitsteeksels bij de laatstgenoemde bekkens niet te misken-

nen is. G. VROLIK ¹⁾ heeft ook reeds de aandacht hierop gevestigd en ik vond het ook aan de andere in Hoofdstuk II besprokene exemplaren.

Trekken wij het behandelde in dit Hoofdstuk in korte woorden zamen, dan vinden wij voor de door ons beschrevene bekken, met weglating van de individuele verscheidenheid, die zij aanbieden, de volgende bijzonderheden, die hen van het Europesche vrouwenbekken onderscheiden.

Het geheele bekken duidt op eenen fijneren bouw van het beenstelsel; de darmbeenderen staan aan de achterzijde hooger, zij liggen over het algemeen vlakker, zijn minder diep uitgehold en hebben eene geringere uitgebreidheid. Het heiligbeen is smaller en in beide rigtingen meer gelijkmatig gebogen; de linea innominata is niet door een' min of meer scherpen beenrand gevormd maar is sterk afgerond. De dwarse afmeting valt minder dicht bij de voorvlakte van het heiligbeen; zij is korter met betrekking tot de regte. De spinae ischii steken meer binnenwaarts uit.

¹⁾ Beschouwing enz. bl. 30.

ende b

	Afm
d	b
nae	
i.	Re
3"	
3"	
3"	

STELLINGEN.

I.

Ten onregte beweert MEYER, dat de aan- en afvoering der hand bijna alleen in de articulatio carpo-radialis plaats heeft.

II.

De n. vagus is de voornaamste beweegzenuw der maag.

III.

De meening van HENLE, dat de gal in de wanden der galbuizen wordt afgescheiden, komt mij zeer aannemelijk voor.

IV.

Ten onregte worden de entoptische verschijnselen door FUNKE tot de subjectieve gebragt.

V.

FUNKE dwaalt als hij de onbewegelijkheid van het menschelijk oor toeschrijft aan het vastbinden van dat deel tegen het hoofd in de eerste levensdagen.

VI.

De zuivere tusschenpoozende koortsen ontstaan waarschijnlijk door uitwasemingen van plantaardigen oorsprong.

VII.

De onderscheiding van meningitis en typhus kan zeer bezwaarlijk zijn.

VIII.

Het wezen der zoognaamde loodkolijk bestaat in eene neurose.

IX.

Het verband tusschen acute huiduitslagen, vooral scarlatina en angina diphtheritica is onmiskenbaar.

X.

Herpes labialis heeft voor de voorspelling bij pneumonie geene waarde.

XI.

Bij angina diphtheritica zijn bloedontlastingen ten eenenmale te ontraden.

XII.

Room kan zeer goed als surrogaat voor levertraan worden toegediend.

XIII.

Secundaire syphilis is geene indicatie tot het vroegtijdig opwekken der baring.

XIV.

De auchenister van SCANZONI is een ondoelmatig werktuig.

XV.

Wanneer eene zwangere aan braking lijdt, mag men om die reden slechts zelden de zwangerschap afbreken.

XVI.

De voorschriften van SEMMELWEISS ter voorkoming van kraamvrouwenkoorts moeten opgevolgd worden, hoewel zijne leer niet van overdrijving is vrij te pleiten.

XVII.

De zoogenaamde „Steiss-Rückenlage” is bij de operatie van blaas-scheede-fistels boven andere liggingen te verkiezen.

XVIII.

De methode van HART bij de behandeling van slagaderbreuken aan de ledematen verdient aanbeveling.

XIX.

De onderscheiding van PAULY tusschen eene ranula primaria (ptyaloektasie) en eene ranula secundaria (ptyalocèle) is zeer juist.

XX.

In het belang van den physieken toestand van het menschdom ware het wenschelijk, dat de staat het regt had sommige huwelijken tegen te gaan.

XXI.

Teregt zegt FÖRSTER; „So wie uns Anatomie und Physiologie des gesunden Menschen die Basis zur Regelung der normalen, physischen Erziehung und Anordnung der naturgemässen Diätetik geben, so sind Anatomie und Physiologie des kranken Menschen, die unumgänglich nothwendigen Stützen zur Regelung der Prophylaxis, des Verhaltens während der Krankheit und Anordnung der Mittel zur Wiederherstellung normaler Lebensverhältnisse, des Heilens.“

Digitized by Google

